

УДК 343.43.237(477)

DOI <https://doi.org/10.32836/2521-6473-2018-2-145-151>

В. О. Корольов, кандидат юридичних наук,
доцент кафедри спеціальних дисциплін
Національної академії
Державної прикордонної служби України

ПРОВЕДЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ ОПЕРАТИВНИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ ДЕРЖПРИКОРДОНСЛУЖБИ УКРАЇНИ

У правоохоронній практиці на держаному кордоні України нерідко виникають ситуації, за яких попередження та розкриття злочинів можливе лише коли підрозділи, що ведуть оперативно-розшукову діяльність, беруть безпосередню участь у діях, спрямованих на його підготовку та вчинення, контролюють таким чином перебіг подій.

З огляду на аналіз усталеної практики діяльності оперативних підрозділів Державної прикордонної служби України, запровадження контролю за вчиненням злочину можливе лише тоді, коли протиправне діяння має підвищену суспільну небезпеку, а в осіб, що планують і готують його здійснення, сформувався стійкий намір досягти злочинної мети, який неможливо нейтралізувати шляхом проведення заходів профілактичного чи попереджувального впливу.

Ключові слова: негласні слідчі (розшукові) дії, досудове розслідування, слідчий, оперативний працівник взаємодія, доручення.

V. O. Korolov. prosecution secret investigative (search) actions by the operational units of the State Border Guard Service of Ukraine

Fulfillment of the tasks of criminal proceedings requires constant interaction, well-organized cooperation and appropriate level of efforts coordination from the existing system of law enforcement bodies and their structural divisions in order to ensure prompt, complete and impartial investigation of criminal offenses.

The central place of this interaction is the sectoral criminal procedural institute of investigators' and prosecutors' assignments given to the operational units. It has been established that certain issues related to execution of these assignments by the operational units of the State Border Guard Service (SBGS) of Ukraine cause difficulties for practical realization, in particular the content, limits and volume of assignments, the deadlines for their execution. Some of the assignments may be confusing, controversial or ambiguous.

That is why the purpose of the study is to identify the gaps in the legal regulation of the investigators' assignments execution by the officers of operational units while conducting criminal proceedings (on the example of operational units of the State Border Service of Ukraine), as well as to work out suggestions for these drawbacks elimination and solving of certain issues related to this activity.

The norms that collectively form the departmental criminal procedural institute of investigators' assignments need further improvement as they do not contain specific grounds for giving such assignments, neither do they regulate the procedural ways of their passing, or set the terms, scope and limits of their execution.

It should be noted that this issue may and should be thoroughly guided not only by the procedural law itself, but also by departmental and inter-departmental legal acts. However, the departmental normative act that regulates this type of the operational units' activity also requires improvement.

In order to eliminate the contradictions between the actual needs of the practice and the requirements of the Criminal and Procedural Code of Ukraine regarding the content of the assignments, several recommendations of both organizational and normative nature have been given.

Key words: *secret investigative (search) actions, pre-trial investigation, investigator, operational officer, interaction, assignment.*

Постановка проблеми. Для виконання завдань кримінального провадження в процесі проведення негласних слідчих (розшукових) дій необхідні підстави, перелік яких передбачено

© В. О. Корольов, 2018

законодавством. Питання про наявність достатніх підстав для проведення негласних слідчих (розшукових) дій у кожному конкретному випадку вирішується слідчим, прокурором, а у випадках, передбачених Кримінальним процесуальним кодексом (далі – КПК), – слідчим суддею за клопотанням прокурора або за клопотанням слідчого, погодженого із прокурором.

Відповідно до КПК України, оперативно-розшукові підрозділи Державної прикордонної служби України (далі – ДПСУ) виконують доручення або вказівки слідчого (інших правоохоронних органів), прокурора.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми взаємодії слідчих та оперативних підрозділів неодноразово вивчалися у вітчизняній кримінальній процесуальній науці. Зважаючи на неабияку актуальність питання, що розглядається, у різні часи воно ставало предметом дослідження Ю. П. Аленіна, О. В. Бауліна, В. О. Глушкова, В. Т. Нора, Д. П. Письменного, М. А. Погорецького, В. Д. Пчолкіна, В. І. Сліпченка, В. М. Тertiшника, М. Є. Шумила й ін.

Проте особливості взаємодії органів досудового розслідування з оперативними підрозділами в сучасних умовах залишаються недостатньо дослідженими, окремі розвідки мають дискусійний характер, деякі – взагалі піддаються критиці практичних працівників.

Мета статті – узагальнити порядок проведення негласних слідчих (розшукових) дій, використання їх результатів у кримінальному провадженні під час виконання доручень слідчих співробітниками оперативних підрозділів ДПСУ.

Виклад основного матеріалу. Правову основу проведення негласних слідчих (розшукових) дій у процесі оперативно-розшукової діяльності на державному кордоні України становлять Конституція України, Кримінальний процесуальний кодекс України, Кримінальний кодекс (далі – КК) України, закони України «Про прокуратуру», «Про державну таємницю», «Про оперативно-розшукову діяльність», Порядок організації та забезпечення режиму секретності в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 2 жовтня 2003 р. № 1561–12, Інструкція про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні, Звід відомостей, що становлять державну таємницю (затверджений наказом Служби безпеки України від 12 серпня 2005 р. № 440 і зареєстрований в Міністерстві юстиції України 17 серпня 2005 р. за № 902/11182), інші нормативно-правові акти.

Відповідно до Кримінального процесуального кодексу України:

1. Негласні слідчі (розшукові) дії – це різновид слідчих (розшукових) дій, відомості про факт та методи проведення яких не підлягають розголошенню, за винятком випадків, передбачених цим Кодексом.

2. Негласні слідчі (розшукові) дії проводяться у випадках, якщо відомості про злочин та особу, яка його вчинила, неможливо отримати в інший спосіб. Негласні слідчі (розшукові) дії, передбачені ст. ст. 260, 261, 262, 263, 264 (у частині дій, що проводяться на підставі ухвали слідчого судді), 267, 269, 270, 271, 272, 274 цього Кодексу, проводяться виключно в кримінальному провадженні щодо тяжких або особливо тяжких злочинів.

3. Рішення про проведення негласних слідчих (розшукових) дій ухвалює слідчий, прокурор, а у випадках, передбачених цим Кодексом, – слідчий суддя за клопотанням прокурора або за клопотанням слідчого, погодженого із прокурором. Слідчий зобов'язаний повідомити прокурора про ухвалення рішення щодо проведення негласних слідчих (розшукових) дій та отримані результати. Прокурор має право заборонити проведення або припинити подальше проведення негласних слідчих (розшукових) дій.

4. Виключно прокурор має право ухвалити рішення про проведення такої негласної слідчої (розшукової) дії, як контроль за вчиненням злочину.

Проблеми правоохоронної діяльності

---

5. У рішенні про проведення негласної слідчої (розшукової) дії зазначається строк її проведення. Строк проведення негласної слідчої (розшукової) дії може бути продовжений:

- прокурором, якщо негласна слідча (розшукова) дія проводиться за його рішенням, – до вісімнадцяти місяців;
- керівником органу досудового розслідування, якщо негласна слідча (розшукова) дія проводиться за його або слідчого рішенням, – до шести місяців;
- начальником головного, самостійного управління Міністерства внутрішніх справ України, Центрального управління Служби безпеки України, Головного управління, Управління Міністерства внутрішніх справ України, органу, що здійснює контроль за додержанням податкового законодавства, органу державного бюро розслідувань в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, регіонального органу Служби безпеки України в межах компетенції, якщо негласна слідча (розшукова) дія проводиться за рішенням слідчого, – до дванадцяти місяців;
- міністром внутрішніх справ України, головою Служби безпеки України, головою органу, що здійснює контроль за додержанням податкового законодавства, головою державного бюро розслідувань, якщо негласна слідча (розшукова) дія проводиться за рішенням слідчого, – до вісімнадцяти місяців;
- слідчим суддею, якщо негласна слідча (розшукова) дія проводиться за його рішенням у порядку, передбаченому ст. 249 цього Кодексу.

6. Проводити негласні слідчі (розшукові) дії має право слідчий, який здійснює досудове розслідування злочину, або за його дорученням – уповноважені оперативні підрозділи органів внутрішніх справ, органів безпеки, органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства, органів Державної пенітенціарної служби України, органів Державної прикордонної служби України, органів Державної митної служби України. За рішенням слідчого чи прокурора до проведення негласних слідчих (розшукових) дій можуть залучатися також інші особи [1].

Негласними слідчими (розшуковими) у процесі оперативно-розшукової діяльності на державному кордоні є дії, спрямовані на отримання (збирання) доказів або перевірку вже отриманих доказів у конкретному кримінальному провадженні, відомості про факт та методи проведення яких не підлягають розголошенню.

Об'єктами оперативно-розшукової діяльності на державному кордоні України є особи, дії, предмети, документи, канали зв'язку й інші матеріальні об'єкти – носії інформації, які належить виявити пошуковими, розвідувальними та контррозвідувальними заходами.

Метою проведення негласних слідчих (розшукових) дій у процесі оперативно-розшукової діяльності на державному кордоні є пошук та фіксація фактичних даних, що підлягають використанню в доказуванні на досудових та судових стадіях кримінального провадження, також для розшуку осіб, що безвісно зникли або переховуються від органів досудового розслідування та суду, або ухиляються від відбування кримінального покарання.

Проведенням негласних слідчих (розшукових) дій у процесі оперативно-розшукової діяльності на державному кордоні України також забезпечується розшук предметів, документів, що можуть використовуватися в кримінальному провадженні як докази.

Питання про проведення негласних слідчих (розшукових) дій вирішується на основі вже отриманої гласної чи негласної інформації, письмових доручень слідчого, прокурора, запитів міжнародних правоохоронних органів та організацій інших держав. Закон дозволяє проведення негласних слідчих (розшукових) дій за наявності необхідних підстав для їх проведення і використання відповідних засобів. Законні підстави негласних слідчих (розшукових) дій є гарантією дотримання законності під час їх проведення. Перелік підстав для проведення негласних

Проблеми правоохоронної діяльності

слідчих (розшукових) дій є вичерпним. Кожна з підстав має свої особливості і різну питому вагу, що зумовлюється здебільшого завданнями, цілями і способами здійснення кримінального провадження. Негласні слідчі (розшукові) дії, відповідно до КПК, проводяться оперативними підрозділами за дорученням суб'єктів кримінального провадження (ст. 41 КПК) [1].

Практично негласні слідчі (розшукові) дії мають підстави, аналогічні до підстав проведення оперативно-розшукової діяльності.

Підставами проведення негласних слідчих (розшукових) дій у процесі оперативно-розшукової діяльності на державному кордоні України є такі.

Першою з підстав для проведення негласних слідчих (розшукових) дій закон визначає наявність інформації про злочини, що готуються або вчинені нестановленими особами. Запобігання злочинам на державному кордоні України є однією з головних функцій ДПСУ. Інформацію про злочини, що готуються, суб'єкти кримінального судочинства отримують із різних джерел. Це можуть бути заяви і повідомлення громадян, підприємств, установ та організацій, службових осіб, представників влади про підготовку злочину [2].

Проте здебільшого отримана з таких джерел інформація потребує перевірки, підтвердження достовірності викладених фактів чи встановлення інших даних, що вказують на наявність ознак злочину. У цих випадках і постає необхідність залучення оперативних підрозділів для перевірки й оцінки отриманої інформації. Значна частина гласної інформації про готування злочинів може бути отримана із засобів масової інформації (газети, журнали, теле- і радіопрограми тощо). Але така інформація потребує не тільки офіційного реагування, а й проведення оперативно-розшукових заходів та негласних слідчих (розшукових) дій із метою перевірки достовірності викладених фактів, документування події та ознак злочину, винуватості осіб у вчиненні злочину й інших обставин, що мають значення для правильного ухвалення законного рішення і реагування.

Відомості про підготовку злочину правоохоронні органи отримують також з оперативно-розшукових джерел: інформація негласних джерел, матеріали спостереження, застосування фото-, кіно-, відеозйомки, результати огляду транспортних засобів, приміщень, інформація, яка отримана від інших оперативних підрозділів тощо.

Як підставу для проведення негласних слідчих (розшукових) дій закон визначає і наявність інформації про злочини, які вчинені нестановленими особами. Такі злочини на практиці найчастіше називають неочевидними злочинами. Це можуть бути вбивства, крадіжки, умисне знищення або пошкодження майна, виготовлення або збут підроблених грошей чи цінних паперів, торгівля людьми й інше. Неочевидними вважаються й такі злочини, коли потерпілий не може або відмовляється повідомити місце, спосіб та інші обставини вчинення щодо нього злочину, прикмети злочинців, їх склад, розмір шкоди, завданої злочинцем тощо.

Інформація про вчинення нестановленими особами злочину може бути отримана від очевидців, за результатами огляду місця події, із заяв або повідомлень підприємств, установ, організацій, службових осіб, представників влади, громадськості або окремих громадян. Інформація про злочин також може бути отримана з негласних джерел, тобто коли оперативними підрозділами безпосередньо виявляються ознаки злочину. У кожному випадку, коли є достатньо інформації про злочин, учинений нестановленими особами (нерозкритий злочин), суб'єкти кримінального провадження зобов'язані здійснити низку негласних слідчих (розшукових) дій із викриття конкретної особи (групи) у вчиненні злочину чи завести оперативно-розшукову справу на нерозкритий злочин.

Другою підставою для проведення негласних слідчих (розшукових) дій закон визначає наявність інформації про осіб, які готують або скоїли злочини [2].

Такими, що готують або вчинили злочини, треба вважати тих фізичних осіб, інформація про яких свідчить, що вони причетні до нерозкритих злочинів.

Інформація про таких осіб надходить оперативним підрозділам як із гласних, так і з негласних джерел, визначених Законом «Про оперативно-розшукову діяльність». Але, на відміну від попередньої підстави – наявність інформації про злочини, що готуються або вчинені нестановленими особами, інформація про осіб, які готують або скоїли злочин, містить більш конкретні відомості про фізичну особу, яка підозрюється в підготовці або вчиненні злочину. Від неї гласно можуть бути отримані пояснення щодо факту протиправного діяння, вона може бути фізично затримана на місці скоєння злочину, щодо неї може бути вжито запобіжний захід, процесуальне затримання за підозрою у вчиненні злочину, інші засоби процесуального примусу.

Для пошуку ж і фіксації фактичних даних про протиправну діяльність цієї особи є всі підстави для здійснення стосовно неї відповідних негласних слідчих (розшукових) дій.

Зміст і тактика проведення негласних слідчих (розшукових) дій щодо особи, яка готує або скоїла злочин, залежать від форми оперативно-розшукової діяльності.

Третьою підставою для проведення негласних слідчих (розшукових) дій є наявність інформації про осіб, які переховуються від органів розслідування або ухиляються від відбування покарання [2]. Кожного разу, коли надходить інформація про таких осіб, підрозділи правоохоронних органів мають усі підстави для проведення негласних слідчих (розшукових) дій із метою розшуку. Послідовність і цілеспрямованість негласних слідчих (розшукових) дій та інших спеціальних заходів залежить від категорій осіб, що розшукуються.

Достатня інформація про осіб, які переховуються від органів розслідування або відбування покарань, – це офіційні дані, що дають підстави для заведення розшукової справи або термінового проведення негласних слідчих (розшукових) дій.

Відповідно до ст. 246 КПК, підстави для проведення негласних слідчих (розшукових) дій (негласні слідчі (розшукові) дії – це різновид слідчих (розшукових) дій, відомості про факт та методи проведення яких не підлягають розголошенню, за винятком випадків, передбачених КПК) дещо вужчі, ніж, наприклад, підстави для здійснення ОРД. Негласні слідчі (розшукові) дії проводяться тоді, коли відомості про злочин та особу, яка його вчинила, неможливо отримати в інший спосіб [1].

Докази у межах кримінального провадження повинні відповідати певним вимогам, що забезпечують їх безперешкодне використання в кримінальному провадженні.

Враховуючи зазначене, крім формальних підстав, велике значення мають документальні, а саме:

- наявність заяви чи повідомлення, зареєстрованого встановленим законом порядком. Слідчий, прокурор, інша службова особа, уповноважена на прийняття та реєстрацію заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення, зобов'язані прийняти та зареєструвати таку заяву чи повідомлення (відмова в прийнятті та реєстрації заяви чи повідомлення про кримінальне правопорушення не допускається);

- наявність запису в Єдиному реєстрі досудових розслідувань (далі – ЄРДР). Слідчий, прокурор невідкладно, але не пізніше 24 годин після подання заяви, повідомлення про кримінальне правопорушення або після самостійного виявлення ним із будь-якого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення, зобов'язаний внести відповідні відомості до ЄРДР та розпочати розслідування. Досудове розслідування розпочинається з моменту внесення відомостей до ЄРДР. Здійснення досудового розслідування до внесення відомостей до Реєстру або без такого внесення не допускається і призводить до відповідальності, встановленої законом. Огляд місця події в невідкладних випадках може бути проведений до внесення відомостей до ЄРДР, яке здійснюється негайно після завершення огляду;

Проблеми правоохоронної діяльності

- наявність факту фіксації в ЄРДР дати внесення інформації та присвоєння номера кримінального провадження;
- повідомлення прокурора слідчим у письмовій формі про початок розслідування, підставу для початку розслідування.

Якщо відомості про кримінальне правопорушення до ЄРДР внесені прокурором, необхідною підставою є факт передачі невідкладно, але не пізніше наступного дня, з дотриманням правил підслідності наявних у нього матеріалів до органу досудового розслідування та наявність доручення на проведення досудового розслідування.

За необхідності проведення негласної слідчої (розшукової) дії суб'єкти кримінального провадження виносять клопотання. Розгляд клопотань (який віднесений, згідно з положеннями гл. 21 КПК, до повноважень слідчого судді) здійснюється головою чи за його визначенням іншим суддею Апеляційного суду Автономної Республіки Крим, апеляційного суду області, міст Києва та Севастополя, у межах територіальної юрисдикції якого перебуває орган досудового розслідування.

Розгляд клопотання про дозвіл на проведення негласної слідчої (розшукової) дії здійснюється так.

Слідчий суддя зобов'язаний розглянути клопотання про надання дозволу на проведення негласної слідчої (розшукової) дії протягом шести годин із моменту його отримання (розгляд клопотання здійснюється за участю особи, яка подала клопотання).

До клопотання слідчого, прокурора додається витяг з ЄРДР щодо кримінального провадження, у межах якого подається клопотання.

Слідчий суддя постановляє ухвалу про дозвіл на проведення негласної слідчої (розшукової) дії, якщо прокурор, слідчий доведе наявність достатніх підстав вважати, що: вчинений тяжкий або особливо тяжкий злочин; під час проведення негласної слідчої (розшукової) дії можуть бути отримані докази, які самостійно або в сукупності з іншими доказами матимуть суттєве значення для з'ясування обставин злочину або встановлення осіб, які вчинили злочин.

Після отримання ухвали слідчий або прокурор доручає проведення негласних слідчих (розшукових) дій оперативним підрозділам.

Отже, у процесі проведення негласних слідчих (розшукових) дій здійснюється доказування, обов'язок якого щодо обставин, передбачених у ст. 91 КПК, за винятком випадків, передбачених у ч. 2 ст. 92 КПК, покладається на слідчого, прокурора. Доказування полягає в збиранні, перевірці й оцінюванні доказів із метою встановлення обставин, що мають значення для кримінального провадження.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Кримінальний процесуальний кодекс України визначає загальні засади та єдині вимоги до організації проведення негласних слідчих (розшукових) дій оперативними підрозділами ДПСУ в процесі оперативно-розшукової діяльності на державному кордоні України, а також використання їх результатів у кримінальному провадженні.

Потребують удосконалення правові норми, що регламентують проведення відповідних дій під час виконання доручень та ведення оперативно-розшукової діяльності виключно щодо злочинів, пов'язаних із порушенням державного кордону України.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
2. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18 лютого 1992 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12>.

3. Про затвердження Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні: наказ Генеральної Прокуратури України, МВС України, СБ України, Міністерства фінансів України, Адміністрації ДПСУ та Міністерства юстиції України від 16 листопада 2012 р. № 114/1042/516/1199/936/1681/51. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0114900-12>.

4. Скулиш Є. Д. Система негласних слідчих (розшукових) дій за КПК України. Науковий вісник Чернівецького університету. 2012. Вип. 618. Правознавство. С. 108–114.

5. Шумило М. Є. Оперативно-розшукові і слідчі дії: взаємозв'язок і розбіжність (гносеологічна і правова природа). Становлення системи негласного розслідування у кримінально-процесуальному законодавстві України. К.: НАВС, 2011. С. 24–29.

6. Юхно О. О. Окремі аспекти законодавства та практики застосування негласних слідчих (розшукових) дій у кримінальному судочинстві. Вісник ХНУВС. 2013. № 2 (61). С. 169–178.